

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15005152>

MAMLAKATIMIZ AHOLISI ORASIDA MOLIYAVIY SAVODXONLIKNI TARG‘IB QILISH HAMDA ULARNI MOLIYAVIY FIRIBGARLARDAN SAQLASH

Ermатов Muhammadamin Akmaljon o‘g‘li

Andijon davlat texnika instituti talabasi

ermatovmuhammadsodiq75@gmail.com

***Annotatsiya:** Mazkur maqolada moliyaviy savodxonlik tushunchasi, uning ahamiyati va O‘zbekiston aholisi orasida uni targ‘ib qilish masalalari yoritilgan. Shuningdek, moliyaviy firibgarlik turlari va ulardan himoyalaniş choralari ham ko‘rib chiqilgan. Maqolada ilmiy adabiyotlar tahlili asosida mavzuga doir dolzarb muammolar tahlil qilinib, tegishli tavsiyalar berilgan.*

***Kalit so‘zlar:** moliyaviy savodxonlik, moliyaviy firibgarlik, iqtisodiy xavfsizlik, moliyaviy ta‘lim, investitsiya, kredit, firibgarlik sxemalari.*

Kirish. Moliyaviy savodxonlik zamonaviy jamiyatda har bir shaxs uchun muhim ko‘nikma hisoblanadi. To‘g‘ri moliyaviy qarorlar qabul qilish, firibgarlikdan himoyalaniş va shaxsiy moliyaviy xavfsizlikni ta‘minlash uchun moliyaviy savodxonlik yetarli darajada shakllangan bo‘lishi kerak. Bugungi globallashuv sharoitida odamlarning moliyaviy xabardorligi nafaqat shaxsiy iqtisodiy farovonlikni ta‘minlash, balki butun jamiyatning iqtisodiy barqarorligiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. O‘zbekistonda so‘nggi yillarda bank-moliya tizimining rivojlanishi, elektron to‘lov tizimlarining kengayishi va investitsion imkoniyatlarning ortishi aholining moliyaviy bilim darajasini oshirishni taqozo etmoqda. Shuningdek, raqamli moliyaviy xizmatlarning rivojlanishi natijasida firibgarlik sxemalari ham murakkablashib

bormoqda, bu esa aholining moliyaviy savodxonligini oshirish zarurligini yana-da orttiradi.

Moliyaviy savodxonlikni oshirish nafaqat fuqarolarning shaxsiy mablag'larini himoya qiladi, balki mamlakat iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi. Moliyaviy bilimsizlik odamlarni noqonuniy kredit tashkilotlari va soxta moliyaviy platformalarga ishonib, katta yo'qotishlarga duchor qilishi mumkin. Ayniqsa, yoshlar orasida bu masala dolzarb bo'lib, ularni ertaroq moliyaviy mas'uliyatga o'rgatish zarur. Shu sababli, aholining barcha qatlamlari uchun moliyaviy ta'lim dasturlarini yo'lga qo'yish, OAV va raqamli platformalar orqali targ'ibot ishlarini kuchaytirish lozim.

Asosiy qism

Moliyaviy savodxonlik quyidagi asosiy jihatlarni o'z ichiga oladi:

1. **Shaxsiy byudjetni boshqarish** – daromad va xarajatlarni rejalashtirish, jamg'arma va investitsiya qilish. To'g'ri rejalashtirilgan byudjet odamlarning hayotiy ehtiyojlarini qondirishga, shuningdek, favqulodda vaziyatlar uchun jamg'arma yaratishga imkon beradi. Moliyaviy rejalashtirish insonlarning kelajakka bo'lgan ishonchini oshiradi va ortiqcha qarz muammolarining oldini oladi.

2. **Bank xizmatlaridan foydalanish** – kredit olish, depozitlar va foiz stavkalarini tushunish. Fuqarolar bank xizmatlaridan foydalanishda foiz stavkalari va kredit shartlarini yetarlicha tushunmaganliklari sababli moliyaviy qiyinchiliklarga duch keladilar. Ayniqsa, yuqori foizli kreditlar va yashirin komissiyalar moliyaviy savodsizlik oqibatida ko'plab muammolarni keltirib chiqaradi.

3. **Investitsiya va aktivlarni boshqarish** – aksiyalar, obligatsiyalar va boshqa moliyaviy vositalarga sarmoya kiritish orqali qo'shimcha daromad manbalarini yaratish. Investitsiya qilish uchun yetarli bilimga ega bo'lmaganlar ko'pincha firibgar investitsion loyihalarga jalb etilib, katta yo'qotishlarga duch keladilar.

4. **Moliyaviy firibgarlikdan himoyalani**sh – piramida sxemalari, soxta investitsion loyihalar va firibgarlik turlarini aniqlash ko'nikmalarini shakllantirish.

Moliyaviy firibgarlikdan ogohlantirish uchun aholini huquqiy savodxonlikka ham o'rgatish lozim.

Xulosa

Moliyaviy savodxonlik aholining iqtisodiy farovonligini oshirish, firibgarliklardan himoyalanih va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda asosiy omillardan biri hisoblanadi. Moliyaviy bilimsizlik natijasida ko'plab fuqarolar turli moliyaviy firibgarlik qurboniga aylanmoqda. Bu esa aholining daromadlarini yo'qotishiga, ishonchsizlik muhitining yuzaga kelishiga va iqtisodiy taraqqiyotning sekinlashishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu bois, moliyaviy ta'limni kengaytirish, aholiga tushunarli tarzda moliyaviy bilim berish va ommaviy axborot vositalari orqali keng targ'ibot ishlarini olib borish dolzarb masala hisoblanadi.

Moliyaviy savodxonlikni oshirish nafaqat alohida fuqarolarga, balki butun jamiyatga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Yuqori moliyaviy bilimi bor aholi o'z jamg'armalarini to'g'ri boshqara oladi, oqilona investitsiya qarorlarini qabul qiladi va ishonchli moliyaviy institutlar bilan hamkorlik qiladi. Bu esa iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu sababli, barcha yosh toifalariga mos keluvchi moliyaviy ta'lim dasturlarini joriy etish va ularni yanada takomillashtirish muhimdir.

Shunday qilib, moliyaviy savodxonlikni oshirish fuqarolarning iqtisodiy farovonligini ta'minlash, moliyaviy firibgarliklardan himoya qilish va butun mamlakat iqtisodiy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Bu yo'nalishda amalga oshiriladigan har bir tashabbus uzoq muddatli ijobiy natijalarni ta'minlaydi hamda jamiyatning moliyaviy madaniyatini rivojlantirishga hissa qo'shadi.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. World Bank (2018). **"Enhancing Financial Capability and Inclusion in Uzbekistan"**. World Bank Group Report.
2. Xu, L., & Zia, B. (2012). **"Financial Literacy around the World: An Overview of the Evidence with Practical Suggestions for the Way Forward"**. World Bank Policy Research Working Paper.
3. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy Banki (2022). **"Aholining moliyaviy savodxonligini oshirish bo‘yicha chora-tadbirlar"**. Rasmiy hisobot.
4. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiy Taraqqiyot va Kambag‘allikni qisqartirish vazirligi (2021). **"Moliyaviy savodxonlik darajasini oshirish strategiyasi"**. Rasmiy nashr.